

Hið íslenska náttúrufræðifélag

Reykjavík, 1 febrúar 2021

Berist til:
Umhverfis og samgöngunefndar Alþingis

Vegna: 369. mál, lagafrumvarp um Hálendisþjóðgarð

Hálendisþjóðgarður

Hið íslenska náttúrufræðifélag fagnaði á sínum tíma yfirlýsingu í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar um stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu og lýsir ánægju með starf hinnar þverpólítísku nefndar sem var skipuð til að koma með tillögur og áherslur til grundvallar við stofnun slíks þjóðgarðs. Starf nefndarinnar var umfangsmikið og var allt verklag og samráð til fyrirmyndar enda horft til þeirra fjölmörgu umsagna og athugasemda sem komu fram í samráðsferlinu. Skýrsla nefndarinnar kom svo út í desember 2019 og er aðgengileg á vef Stjórnarráðsins. Á síðasta löggjafarþingi (151. 2020-2021) var svo frumvarp um Miðhálandisþjóðgarð lagt fram á Alþingi í lok nóvember. Málið var tekið til 1. umræðu þann 8. desember og var vísað til Umhverfis og auðlindanefndar þar sem það liggur nú.

Innan marka fyrirhugaðs þjóðgarðs er gríðarstórt landsvæði þar sem er að finna einstaka náttúru og mestu óbyggðu víðerni Evrópu. Í frumvarpinu er lögð til vernd þessa svæðis en jafnframt að aðgangur verði stýrður og afnot svæðisins verði áfram leyfð með sjálfbærni að leiðarljósi.

Með þjóðgarði á hálendi Íslands verður stigið afar mikilvægt og tímabært framfaraskref í náttúruvernd eins og hefur verið rakið í fjölmörgum greinum og öðru efni sem hefur verið birt um málið. Við viljum sérstaklega nefna og taka undir rök sem koma í grein eftir vistfræðingana Hilmar Malmquist og Skúla Skúlason (báðir hjá Náttúruminjasafni Íslands) í Fréttablaðinu 28. jan. s.l. sem ber heitið *Hálendisþjóðgarður í þágu allra* Þar er m.a. fjallað um mikilvægi hálendisins út frá vistfræðilegu gildi (kolefnisbúskap og verndunar lífbreytileika) og hversu brýnt er að stýra nýtingu og stöðugt vaxandi umferð um hálendið til að koma í veg fyrir spjöll á lífríki þessa viðkvæma svæðis. Við tökum líka undir margt sem kemur fram í greininni *Draumurinn um þjóðgarð* eftir Snorra Baldursson, vistfræðing hjá

Landbúnaðarháskóla Ísland, s frá 23. janúar s.l. í Morgunblaðinu. Þar bendir Snorri m.a. á að þetta svæði er eign þjóðarinnar allrar þar sem um er að ræða þjóðlendur og svæði sem er nú þegar innan þjóðgarðs og því sé vafasamt að sveitarfélögin hafi eins mikil völd og gert er ráð fyrir í frumvarpinu.

Fullyrða má að Íslendingar séu almennt stoltir af, og þyki vænt um þá stórbrotnu náttúru sem einkennir hálendi Íslands. Í grundvallaratriðum virðast flestir telja stofnun þjóðgarðs á miðhálandinu vera jákvætt og þarft verkefni en ekki allir sáttir með þá útfærslu sem boðuð er. Leiðinlegt er að verða vitni að mjög neikvæðri umræðu á samfélagsmiðlum þar sem menn hlusta lítið á rök og klifa síendurtekið á sömu atriðunum. Mikið vantar upp á að málin séu rædd af skynsemi og kurteisi.

Málið hefur verið lengi í undirbúningi og að baki liggur gríðarlega viðamikil vinna við að tryggja samráð og aðkomu sem flestra. Líklega er leitun að jafn vel ígrunduðu máli eins og sjá má á vef Stjórnarráðsins þar sem mikið efni liggur frammi.

Hið íslenska náttúrufræðifélag telur farsælt að horfa til þess sem vel hefur tekist. Vatnajökulspjóðgarður er stór hluti þess svæðis sem fyrirhugaður er undir miðhálandisþjóðgarð. Staðfesting á því hversu dýrmæt náttúra svæðisins er á heimsvísu fékkst þegar Vatnajökulspjóðgarður komst á heimsminjaskrá UNESCO í júlí 2019. Mikil ábyrgð hvílir á Íslendingum að vera handhafi að slíkum verðmætum. Frá því Vatnajökulspjóðgarður var stofnaður hefur margt áunnist í þágu náttúruverndar á svæðinu. Núverandi fyrirkomulag þar sem umsýsla og stjórnun er að mestu staðbundin hefur að mestu gengið vel, lögð er áhersla á að styrkja tengsl við nærsamfélag og atvinnulíf og þjóðgarðurinn hefur skapað fjöldamörg störf í héraði. Markmið fræðslustarfs í Vatnajökulspjóðgarði er að stuðla að náttúruvernd og góðri þekkingu á náttúrunni og sögu og fyrir hinn almenna Íslending (og aðra gesti). Getur heimsókn í Vatnajökulspjóðgarð verið á pari við námskeið um náttúru landsins. Vel menntaðir landverðir sjá um vöktun svæða og veita auk þess persónulega leiðsögn eða benda á áhugaverða staði og leiðir, sem jafnvel er hægt að fá rafræna leiðsögn um. Eftirspurn er eftir þeirri þjónustu sem þjóðgarðar veita og skapa þeir öruggan og farsælan starfsvettvang fyrir vel menntað fólk. Hjá Vatnajökulspjóðgarði starfa nú 34 fastir starfsmenn og þar af eru 30 á starfsstöðvum á landsbyggðinni. Á sumrin bætast við á milli 80-100 tímabundnir starfsmenn til að sinna landvörslu auk margs konar þjónustu og fræðslu. Undanfarin ár hafa verið unnin um 50 ársverk hjá Vatnajökulspjóðgarði.

Í frumvarpi um Hálandisþjóðgarð er gert ráð fyrir að a.m.k ein megin starfsstöð sé rekin á hverju rekstarsvæði þjóðgarðsins en einnig lagt til að gesta- og þjónustustöðvar séu með starfsemi innan hans. Má því ætla að fyrirhuguð uppbygging og starfsemi slíkra stöðva myndi skapa aðliggjandi sveitarfélögum umtalsverðar tekjur og íbúum þeirra starfsvettvang sem tryggði búsetu og laðaði að ungt og vel menntað fólk.

Hið íslenska náttúrufræðifélag lýsir þó yfir áhyggjum af því að mögulegar heimildir til virkjanaframkvæmda séu á jaðarsvæðum Hálendisþjóðgarðs, eins og kemur fram í frumvarpinu. Félagið telur brýnt að komið verði í veg fyrir allar stórvirkar byggingaframkvæmdir og/eða stækkun virkjana innan þjóðgarðsins. Ekki verði farið í lagningu raflína, vindmyllugarða eða uppbyggða vega innan svæðisins.

Jafnframt að tryggja þarf vernd lífríkis og náttúruminja með því að stýra umferð og aðgangi með upplýsandi leiðbeiningum. Forðast skal hnignun vistkerfa með því að horfa til sjálfbærni við landnýtingu, til dæmis beit búfjár eða skógrækt, í samræmi við skýrslu þverfaglegrar nefndar um Hálendisþjóðgarð þar sem kemur fram að sjálfbærni sé höfð að leiðarljósi við hefðbundnar nytjar.

að lokum. Í greinargerð með frumvarpi um hálendisþjóðgarð er lagt til að ein stofnun, Þjóðgarðsstofnun, fari með stjórnun þjóðgarðsins. Þjóðgarðsstofnun er þó ekki í frumvarpinu og óljóst hvort af stofnun hennar verður. Er það miður enda farsælast að allt miðhálandið tilheyri einu skipulags- og stjórnsýslusvæði. Samræming stefnu og framkvæmda eykur fagmennsku og styrkir hinar dreifðu stjórnsýslueiningar sem koma að hverju rekstrarsvæði. Stöðluð stjórnsýsla myndi skila sér í hinum viðamiklu verkefnum, rekstri og þjónustu sem fram fer innan þjóðgarðsins.

Virðingarfyllt,
Stjórn Hins íslenska náttúrufræðifélags

Ester Rut Unnsteinsdóttir
Anna Heiða Ólafsdóttir
Bryndís Marteinsdóttir
Gróa Valgerður Ingimundardóttir
Helena W. Óladóttir
Hrefna Sigurjónsdóttir
Snæbjörn Guðmundsson